

Массовое вступление в трудовую деятельность финансово активной молодежи, ценящих функциональность, мобильность, удобство и комфорт, потребует ускоренной модернизации банковского сектора. Расширение присутствия на рынке финтех-компаний и глобальных технологических компаний со своими платежными системами выступит катализатором дальнейшей цифровизации классических банков. Как показывает международный опыт, то банковский сектор Узбекистана вынужденно пойдет по пути формирования финансовых экосистем с участием заинтересованных стейкхолдеров в виде IT и финтех компаний, где будут представлены новые направления:

1. Удовлетворение массовых ежедневных запросов потребителей через систему «одного окна» с разработкой для этого инновационных продуктов, услуг и операций;
2. Слияние классического банковского бизнеса с технологическими компаниями, позволят банкам оперативно получать и внедрять инновационные решения, ноу-хау или выполнять аутсорсинг инноваций; [5]
3. Стратегическое сотрудничество банков и агрегаторов потребительских сведений, начиная с социальных сетей и операторов сотовой связи, заканчивая любыми компаниями – носителями Big Data информации, позволит банкам работать с клиентами в режиме «персонального обслуживания», предлагая индивидуальные клиентские продукты, услуги и операции.
4. Формирование партнёрских экосистем вокруг банков станет источником их дополнительной прибыли, будет способствовать развитию сервисов, связанных с их внешней монетизацией. [6].
5. Использование банками IT-платформ расширит возможность предоставления смежных продуктов: страховых и инвестиционных услуг, сервисов путешествий, программ лояльностей, бонусов и скидок и т.д.

Список литературы

1. What is a digital native? <https://www.investopedia.com/terms/d/digital-native.asp>
2. Агентство статистики при Президенте Республики Узбекистан. <https://stat.uz/ru/ofitsialnaya-statistika/demography>
3. Банковская система Узбекистана: обзор и перспективы <https://www.gazeta.uz/ru/2021/12/01/bank-system/>
4. Статистический бюллетень ЦБ Республики Узбекистан. <https://cbu.uz>
5. Развитие финансовых технологий. <https://cbr.ru/fintech>.
6. Российский рынок банковской информатизации <http://www.tadviser.ru/index.php>.

МАМЛАКАТИМИЗДА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИГА СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ

Исаев Аслиддин Икром ўғли -
*Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий
асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази*

Солиқ имтиёзлари бутун дунё бўйлаб ҳукуматлар томонидан иқтисодий ўсиш ва ривожланишни рағбатлантириш учун қўлланиладиган кучли воситадир. Улар турли шаклларда ва муайян тармоқлар, ҳудудлар ёки бизнес турларига мўлжалланган бўлиши мумкин. Солиқ имтиёзлари ўн йиллар давомида қўлланилган бўлсада, кейинги йилларда уларнинг самарадорлиги ва корхоналар, иқтисодиёт ва жамиятларга таъсирини ўрганишга қизиқиш ортиб бормоқда. Иқтисодий ўсиш ва ривожланишни

рағбатлантиришда солиқ имтиёзларининг самарадорлиги ушбу соҳадаги тадқиқотларнинг энг муҳим йўналишларидан биридир. Кўпгина тадқиқотлар шуни кўрсатдики, солиқ имтиёзлари инвестициялар, инновациялар ва тадбиркорликни рағбатлантириш учун самарали восита бўлиши мумкин.

Ж.Ж.Детхьер ва бошқалар: “Ривожланаётган мамлакатларда солиқ имтиёзлари корхоналар фаолиятини рағбатлантириш учун самарали восита бўлиши мумкинлигини таъкидлайдилар, аммо имтиёзларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишни диққат билан кўриб чиқиш керак. Муаллифларнинг таъкидлашича, солиқ имтиёзлари иқтисодийда бузилишларни келтириб чиқариши мумкин ва агар улар бизнеснинг тўғри турларига йўналтирилмаса, самарали бўлмаслиги мумкин” [1].

А.Клеммнинг таъкидлашича, солиқ имтиёзлари иқтисодий ўсишни рағбатлантириш учун самарали восита бўлиши мумкин, аммо улар самарали ва яхши ишлаб чиқилган кенгроқ солиқ тизимининг бир қисми бўлиши керак. Солиқ имтиёзлари иқтисодда бузилишларни келтириб чиқариши ва бизнеснинг тўғри турларига йўналтирилмаган тақдирда самарали бўлмаслиги мумкин. А.Клемм солиқ имтиёзлари инвестициялар, инновациялар ва тадбиркорликни ривожлантириш учун ишлаб чиқилиши кераклигини таклиф қилади [2].

Ж.Л.Майкселнинг таъкидлашича, солиқ имтиёзлари иқтисодий ривожланишни рағбатлантиришнинг самарали воситаси бўлиши мумкин, аммо уларнинг самарадорлиги солиқ тизимини лойиҳалаш, бизнес муҳитининг табиати ва сиёсий контекст каби бир қатор омилларга боғлиқ. Ж.Л.Майксел солиқ имтиёзлари узоқ муддатли инвестицияларни рағбатлантириш мақсадида ишлаб чиқилиши лозимлигини ва улар билан бирга таълим ва инфратузилмага сармоя киритиш каби бошқа сиёсатлар билан бирга рағбатлантиришнинг фойдалари вақт ўтиши билан барқарор бўлишини таъминлаши кераклигини таъкидлайди [3].

Р.Нарула ва Ж.Дуннинг таъкидлашича, солиқ имтиёзлари ривожланаётган мамлакатларда инвестициялар ва ривожланишни рағбатлантириш учун самарали восита бўлиши мумкин, аммо уларни диққат билан йўналтириш ва амалга ошириш керак. Муаллифларнинг таъкидлашича, солиқ имтиёзлари иқтисодийда бузилишларни келтириб чиқариши мумкин ва агар улар бошқа сиёсатлар, масалан, таълим ва инфратузилмага сармоя киритиш билан бирга бўлмаса, самарали бўлмаслиги мумкин. Муаллифлар солиқ имтиёзлари узоқ муддатли инвестицияларни рағбатлантириш ва имтиёзлардан олинадиган фойда бутун иқтисодий бўйлаб кенг тақсимланишини таъминлаш учун ишлаб чиқилишини таклиф қилади [4].

Юқоридагиларга таянадиган бўлсак, тадбиркорлик субъектларини солиқ имтиёзлари бўйича жаҳон илмий тадқиқотлари кенг қамровли бўлиб, иқтисодий ўсишни рағбатлантиришда рағбатлантиришнинг самарадорлигидан тортиб, уларнинг жамиятга тақсимлаш таъсиригача бўлган кенг қўламли мавзуларни қамраб олади. Шунингдек, солиқ имтиёзлари инвестициялар ва инновацияларни рағбатлантиришнинг самарали воситаси эканлигини аниқлаган бўлсада, уларнинг самарадорлиги бир қатор омилларга, жумладан, солиқ тизимини лойиҳалаш, ишбилармонлик муҳитининг табиати ва сиёсий омилларга боғлиқ эканлиги ҳақида далиллар мавжуд.

Солиқ имтиёзлари ҳукуматлар учун иқтисодий ўсишни рағбатлантириш ва айрим тармоқлар ёки ҳудудларга инвестицияларни рағбатлантириш учун муҳим воситадир. Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш мақсадида, айниқса, мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотлар шароитида солиқ имтиёзларидан фойдаланилмоқда.

Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектлари учун солиқ имтиёзларининг ижтимоий-иқтисодий фойдалари кўп. Аввало, солиқ имтиёзлари иш ўринлари яратиш ва иқтисодий фаолликни оширишга ёрдам беради. Тадбиркорлик субъектларига солиқ

имтиёзлари бериш орқали ҳукумат уларни ўз фаолиятига сармоя киритиш, кўпроқ ишчи ёллаш ва бизнесини кенгайтиришга рағбатлантириши мумкин. Бу узоқ муддатда иқтисодий ўсишнинг ошишига, ишсизлик даражасининг пасайишига ва солиқ тушумларининг ошишига олиб келиши мумкин.

Бундан ташқари, солиқ имтиёзлари ҳам Ўзбекистонга хорижий сармояларни жалб қилиши мумкин. Ҳукумат хорижий инвесторларга қулай солиқ режимини таклиф қилиш орқали бизнес учун янада қулай муҳит яратиши ва хорижий бизнесни мамлакатга сармоя киритишга ундаши мумкин. Бу ўсишни рағбатлантириш ва иқтисодий модернизацيا қилишга ёрдам берадиган янги капитал, технология ва тажриба олиб келиши мумкин.

Солиқ имтиёзлари ҳам тадбиркорлик субъектларини ижтимоий масъулиятли фаолият билан шуғулланишга ундаши мумкин. Масалан, ҳукумат экологик тоза технологияларга сармоя киритган ёки хайрия фаолияти билан шуғулланувчи компанияларга солиқ имтиёзлари бериши мумкин. Бу Ўзбекистонда умумий ҳаёт сифатини яхшилашга ва барқарор ривожланишга ёрдам бериши мумкин.

Бундан ташқари, солиқ имтиёзлари тенгсизликни камайтириш ва кичик ва ўрта корхоналарни қўллаб-қувватлашга ёрдам беради. Мисол учун, ҳукумат йирик корхоналар билан рақобатлаша олмаётган кичик ва ўрта корхоналарга солиқ имтиёзларини тақдим этиши мумкин. Бу ўйин майдонини тенглаштиришга ёрдам беради ва янада хилма-хил ва жонли иқтисодийнинг ўсишини рағбатлантиради.

Ниҳоят, солиқ имтиёзлари инновациялар ва тадбиркорликни ривожлантиришга ёрдам беради. Тадқиқот ва ишланмаларга сармоя киритган компанияларга солиқ имтиёзлари бериш орқали ҳукумат корхоналарни янги бозорларни яратиши ва иқтисодий ўсишни рағбатлантириши мумкин бўлган янги маҳсулот ва технологияларни ишлаб чиқишга ундаши мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, солиқ имтиёзлари Ўзбекистонда иқтисодий ўсиш ва тараққиётни рағбатлантиришда муҳим роль ўйнаши мумкин. Тадбиркорлик субъектларини сармоя киритиш, иш ўринлари яратиш ва ижтимоий масъулиятли фаолият билан шуғулланишга ундаш орқали солиқ имтиёзлари мамлакатда умумий ҳаёт сифатини яхшилашга ёрдам беради. Қолаверса, хорижий инвестицияларни жалб қилиш, инновациялар ва тадбиркорликни рағбатлантириш орқали солиқ имтиёзлари Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодиётида рақобатбардошлиги ва фаровонлигини таъминлашга ёрдам беради.

Адабиётлар:

1. Dethier, J.-J., Hirn, M., & Straub, S. (2013). *Explaining enterprise performance in developing countries with business climate survey data*. *World Bank Research Observer*, 28(1), 1-31.
2. Klemm, A. (2014). *Taxation and economic growth*. *Economic Systems*, 38(1), 161-171.
3. Mikesell, J. L. (2014). *Taxation and development: What have we learned from 50 years of research?* *Public Administration Review*, 74(2), 176-182.
4. Narula, R., & Dunning, J. H. (2010). *Multinational enterprises, development and globalisation: Some clarifications and a research agenda*. *Oxford Development Studies*, 38(3), 263-287.
5. Исаев, Ф. (2023). Солиқ текширувлари: аудит самарадорлиги таҳлили. *Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар*, 11(1), 394–401. https://doi.org/10.55439/EIT/vol11_iss1/a42
6. Исаев, Ф. (2022). Йирик корхоналар мисолида солиқ йиғилувчанлиги кўрсаткичини таҳлил қилиш методикасини такомиллаштириш. *Iqtisodiyot Va ta'lim*, 24(1), 317–326. Retrieved from <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/955>
7. Исаев Ф. Аудит самарадорлигининг назарий-амалий талқини //Приоритетные направления, современные тенденции и перспективы развития финансового рынка. – 2023. – С. 359-361.
8. Жумаев, Н., Ризаев, Н., & Исаев, Ф. (2023). Ўзбекистонда бухгалтерия ҳисобини халқаро стандартларга мувофиқлаштиришда туркий давлатлар тажрибаси. *Iqtisodiyot Va ta'lim*, 24(2), 58–67. Retrieved from <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/1014>